

Plug-in kennissessie: Lessen uit crises en mini-crises 2016 21 november 2017

Het stuwincident bij Grave, de bandenbrand in Someren en de Zaanse straatvlogger; een greep uit de crisisgebeurtenissen van 2016, die lector Crisisbeheersing Menno van Duin en onderzoekster Vina Wijkhuijs verzamelden in de bundel 'Lessen uit crises en mini-crises 2016'. Burgemeester Hubert Bruls van Nijmegen mocht tijdens een plug-in kennissessie op 21 november het eerste exemplaar in ontvangst nemen.

“Jaarlijkse bundel is leerstof voor veiligheidsregio’s”

Het is alweer de *vijfde editie* van het jaarlijkse boekwerkje met lessen en ervaringen van crises en incidenten. Reden voor Algemeen directeur IFV Leo Zaal om de samenstellers van de bundel, Menno van Duin en Vina Wijkhuijs, hiervoor te bedanken met een dinerbon.

Als aanmoedigingspremie voor de volgende vijf jaar, want volgens Zaal voorzien de gebundelde lessen en ervaringen in een duidelijke behoefte bij bestuurlijke en ambtelijke professionals in crisisbeheersing: “Ik constateer dat veiligheidsregio’s en gemeenten de casuïstiek in het boekje steeds vaker als leerstof gebruiken bij de voorbereiding van hun eigen crisisorganisatie.”

Grenscrisis

Voor burgemeester Hubert Bruls van Nijmegen, voorzitter van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, was de overhandiging van het eerste exemplaar een mooie gelegenheid voor een bestuurlijke reflectie op het stuwincident bij Grave.

Een incident dat goed laat zien waar qua coördinatie en afstemming nog wat te verbeteren valt in ons bestuurlijk complex georganiseerde land. Want gemakkelijk hadden de betrokken overheden het niet bij deze gebeurtenis. De aanvaring met de stuw, waardoor een deel van de Maas 'leeg liep' en bedrijven onbereikbaar werden voor de scheepvaart, voltrok zich op de grens van twee provincies en twee veiligheidsregio's en er waren meerdere gemeenten en meerdere waterschappen in het spel. "Een

scenario waarvan je denkt dat alleen een oefenleider met ADHD zoiets kan verzinnen, maar het was onze realiteit", aldus Bruls.

De evaluatie liet zien dat het in de eerste 48 uur veel tijd kostte om een goed beeld te krijgen van de consequenties van het incident. Ook werden de betrokken gemeenten relatief laat geïnformeerd.

Bruls: "Ik hoorde pas de volgende ochtend dat er grote problemen waren met het waterpeil en dat er allerlei nare gevolgen waren voor de scheepvaart, bedrijven langs de Maas en bewoners van woonwijken. Op zich had het voor onze besluitvorming niet zoveel uitgemaakt, maar toch was ik graag eerder geïnformeerd. De belangrijkste lessen die ik trek is dat in zo'n complexe en onoverzichtelijke situatie sneller moet worden opgeschaald en dat het belangrijk is dat bij een incident op de grens van regio's en beheersgebieden één partij de regie neemt. Die regierol hebben we hier gemist."

Gezondheids crises een trend?

2016 was ook het jaar van rubbergranulaat op kunstgrasvelden en onrust in Dordrecht over mogelijke gezondheidsschade door uitstoot van schadelijke stoffen bij chemiebedrijf Chemours/Dupont. En ook dit jaar waren er majeure gebeurtenissen op het grensvlak van veiligheid en gezondheid: de fipronil-affaire en de asbestverontreiniging van straalgrit waarmee mogelijk talrijke werknemers zijn besmet. Zijn gezondheidsgerelateerde onrust- en crisissituaties een trend? Aukje Hassoldt, hoofd van het Centrum Veiligheid van het RIVM laat er haar licht over schijnen.

Een ingewikkeld thema, stelt Hassoldt vast, want het hangt er maar vanaf wanneer je iets een crisis noemt. Kenmerkend voor de genoemde voorbeelden zijn dat ze grote maatschappelijke onrust veroorzaken, ook als nog helemaal niet vaststaat dat mensen daadwerkelijk gezondheidsschade hebben opgelopen. Het is dus vooral de onrust en de publieke beeldvorming die bepaalt of een gezondheidsgerelateerd incident een crisis wordt of niet.

En als dat gebeurt, is het voor de overheid lastig sturen. Het is het aloude dilemma van industrieel risicobeleid dat denkt in kansen en het grote publiek dat denkt in effecten. Conclusie: de niet ter zake kundige burger kan moeilijk omgaan met ongrijpbare risico's en mogelijke langetermijneffecten van een chemische uitstoot. Als een langdurige chemische blootstelling al gezondheidseffecten heeft, doen die zich immers in veel gevallen pas jaren later voor. Aukje Hassoldt nuanceert het gezondheidsgevaar ook, door te verwijzen naar wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat slechts 5 tot 8 procent van de ziektelast in Nederland wordt veroorzaakt door 'omgevingseffecten', terwijl verreweg de meeste gezondheidsschade wordt geleden door leefpatronen en gedrag. We moeten gezondheidsdreigingen dus wel in het juiste perspectief zien. Toch, de trend van toenemende maatschappelijke onrust is een feit en dan komt het vooral aan op regie en goed informatiemanagement. Het RIVM onderzoekt met andere partners in de Rijkslaboratoriumraad of het mogelijk is om mogelijke gezondheidsgerelateerde crises eerder te signaleren, in het belang van tijdige aanpak en besluitvorming.

Bandenbrand Someren

Twee korte inleidingen over de reusachtige brand bij een bandenrecyclingbedrijf in Someren in november 2016. Een crisis met een vóór- en een nageschiedenis. Het bedrijf was al jaren een hoofdpijndossier voor de gemeente en door gebrekkige handhaving ontstond een bedrijfssituatie met een opslagvolume dat een brand per definitie onbeheersbaar maakte. Dat gebeurde ook en wat volgde was een moeizame en gecompliceerde brandbestrijdingsoperatie die een week duurde. Ben van Otterdijk van Brandweer Brabant-Zuidoost beschrijft de dilemma's.

Het gemeentelijk beleidsteam wilde de brand zo snel mogelijk uit hebben om de milieu- en gezondheidsbelasting te beperken, maar brandweerexperts hadden moeite om een goede methodiek te vinden om de honderden tonnen brandend en smeulend rubber effectief te blussen. Verwachtingen en beeldvorming bij GBT, CoPI en ROT verschilden soms en het feit dat de operaties op een gegeven moment vanuit het ROT op afstand werden gecoördineerd zonder CoPI ter plaatse, bleek geen gelukkige keuze. Maar na lang zwoegen, met ondersteuning van een 'denktank' in het actiecentrum brandweer, het uit elkaar peuteren van de brandende massa, blussen en afvoeren, kon na een week het verlossende sein 'brand meester' worden gegeven.

Someren beleefde met de bandenbrand zijn tweede crisis binnen een paar maanden, want in de zomer was het een van de gemeenten die zwaar werd getroffen door een gigantische hagelstorm. De nasleep van de schadeafhandeling en asbestbesmetting als gevolg van kapotgehagelde golfplaten daken, was nog volop gaande, toen de gemeentelijke crisisorganisatie weer volop aan de slag moest. 'We waren flink aan de beurt vorig jaar en daarom staan we twee keer in het boekje', aldus ambtenaar rampenbestrijding Bart van Houts.

Anders dan tijdens de hagelstorm die een 'act of God' was, was de gemeente bij de bandenbrand zelf partij in de voorgeschiedenis van de brand. Behalve angst onder inwoners voor mogelijke gezondheidseffecten van de rook, was er ook boosheid over het feit dat de gemeente niet adequater was geweest om het bedrijf weg te krijgen uit de bebouwde kom, terwijl er al zo lang bezorgde geluiden waren over misstanden rond de opslag. De gemeente moest dus vooral het publieke

vertrouwen zien terug te winnen en dat bleek geen eenvoudige opgave. “We hebben veel geleerd van dit incident”, vat Van Houts samen. ‘Binnen de gemeente en binnen de veiligheidsregio. Het was voor ons als kleine organisatie een stevige opgave, omdat de acute fase lang duurde en het een uitdaging was om zo lang het GBT te bemensen, terwijl moeilijk te voorzien was hoe lang het nog zou gaan duren. Daarom hebben we ook externe capaciteit ingevlogen om ons te ondersteunen, met name op het gebied van crisiscommunicatie. Moeilijk was ook om het exacte schakelmoment tussen de acute fase en de nafase vast te stellen.”

Treitervlogger

En dan was er de Zaanse ‘treitervlogger’ Ismail, die dagen lang het nieuws beheerste en zelfs politieke reacties uit Den Haag ontlokte. Dat deze affaire crisisachtige trekjes kreeg, kwam volgens oud-wethouder Dick Emmer vooral door de manier waarop de landelijke media aan beeldvorming deden.

Voor het gemeentebestuur was Ismail aanvankelijk onderdeel van een gevalletje lokale overlast in een wijk die bekend staat vanwege zijn sociale problematiek. De

impact van de landelijke reacties op de vlogs maakten het probleem volgens Emmer groter dan het was. Communicatie en duiding van feiten was ook in de Zaanse casus de rode draad. Dat de betreffende wijk een ‘onleefbare criminele anarchie’ zou zijn is volgens Emmer volstrekt bezijden de waarheid. Dat neemt niet weg dat er grote problemen waren met overlast gevende jeugd en ‘ondermijnende activiteiten’.

Gemeente en politie hebben inmiddels zwaar ingezet op herstel van orde en gezag in de wijk en op een langetermijnprogramma om de sociale structuur in de wijk te versterken. Een combinatie van een harde en zachte aanpak in één traject.

Na de besproken casussen vond een paneldiscussie plaats, die bewees wat ook Leo Zaal bij aanvang van het programma al zei: het delen van ervaringen en lessen van uiteenlopende gebeurtenissen is een waardevolle methode van kennisoverdracht, ter lering voor alle crisisbeheersingsprofessionals die op een dag ook voor een (mini)crisis kunnen komen te staan.

